

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση

Τίτλος:

«Όψεις της Ρωμιοσύνης: σχεδιάζοντας μια γιορτή για
τον Γιάννη Ρίτσο»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Οψεις της Ρωμιοσύνης: σχεδιάζοντας μια γιορτή για τον Γιάννη Ρίτσο.

Δημιουργός σεναρίου

Ιωάννης Κονδυλόπουλος

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Νοέμβριος 2012

Διδακτική / θεματική ενότητα

Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Ημιτυπικές και άτυπες διαδικασίες εκπαίδευσης

Σχολικές γιορτές

Χρονική διάρκεια

12 διδακτικές ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής (εφόσον δεν υπάρχουν διαδραστικά συστήματα και ασύρματη σύνδεση με το διαδίκτυο στις αίθουσες).

II. Εικονικός χώρος: Wiki τάξης, ιστοσελίδα σχολείου.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για τον μαθητή: κατοχή υπολογιστή με πρόσβαση στο διαδίκτυο, γνώση της χρήσης προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου, προβολής παρουσιάσεων και/ή Windows MovieMaker (για κατασκευή αφίσας, παρουσίασης και/ή βίντεο). Η εξοικείωση με το Wiki θα γίνει σταδιακά και ίσως απαιτήσει τη συνδρομή του καθηγητή πληροφορικής.

Για τον εκπαιδευτικό: γνώσεις Τ.Π.Ε. Α΄ επιπέδου, δυνατότητα διαχείρισης Wiki, ετοιμότητα για εφαρμογή ομαδοσυνεργατικής μεθόδου και εκπόνησης σχεδίων εργασίας.

Για τη σχολική μονάδα: αίθουσες με διαδραστικά συστήματα διδασκαλίας και πρόσβαση στο διαδίκτυο (ενσύρματα και ασύρματα), διαθέσιμο εργαστήριο πληροφορικής σε περίπτωση που δεν υπάρχουν διαδραστικά συστήματα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αυτό φιλοδοξεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες όχι μόνο της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας, αλλά και να καταλήξει στη διοργάνωση μιας γιορτής για τον Γιάννη Ρίτσο στο σχολείο στο οποίο πρόκειται να υλοποιηθεί. Εναλλακτικά, μπορεί, με τις κατάλληλες τροποποιήσεις, να χρησιμοποιηθεί για τη

διοργάνωση κάποιου μέρους της γιορτής για την επανάσταση της 25^{ης} Μαρτίου του 1821 ή της γιορτής για το Πολυτεχνείο.

Ξεκινώντας από τη μελέτη της σύντομης ποιητικής συλλογής του Ρίτσου με τίτλο *Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*, οι μαθητές έρχονται (ίσως για πρώτη φορά στη σχολική τους ζωή) σε επαφή με μια ποιητική συλλογή, μέσω της οποίας προσεγγίζουν όψεις της ελληνικότητας, όπως αυτή παρουσιάζεται στο έργο του ποιητή της *Ρωμιοσύνης*.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η αποσπασματικότητα έχει συχνά επισημανθεί ως το βασικότερο μειονέκτημα της ανθολόγησης κειμένων στα σχολικά εγχειρίδια. Για τον λόγο αυτό, στα νέα προγράμματα σπουδών ([ΝΠΣ](#)) προτείνεται η μελέτη μυθιστορημάτων, εκτενέστερων κειμένων ή ποιητικών συλλογών. Από την άλλη, στόχος των ΝΠΣ είναι η παραμετροποίηση των σεναρίων διδασκαλίας με βάση τις ανάγκες των μαθητών μιας συγκεκριμένης περιοχής ή ενός σχολείου. Με τη λογική αυτή προτείνεται εδώ ένα σενάριο που αφορμάται από μια σύντομη ποιητική συλλογή και αφορά έναν ποιητή που σχετίζεται με την περιοχή και το σχολείο στο οποίο πρόκειται να υλοποιηθεί το σενάριο.

Η συλλογή αυτή επιλέχθηκε με τα παρακάτω κριτήρια: α) Είναι σύντομη και εύκολα προσπελάσιμη είτε μέσω του διαδικτύου είτε τυπωμένη. β) Είναι σχετικά εύληπτη. Άλλωστε, το ένα τρίτο περίπου από τα ποιήματα που την αποτελούν έχει ανθολογηθεί στο παρελθόν στα σχολικά ανθολόγια. γ) Τα ποιήματα προσφέρονται για την προσέγγιση του θέματος της ελληνικότητας από τον Γιάννη Ρίτσο καθώς και για συγκρίσεις με ομόθεμα ποιήματα του ίδιου ποιητή ή ομοτέχνων του. δ) Τα ποιήματα με την πλούσια εικονοποιία τους μπορούν να αποδοθούν εικαστικά. ε) Τα

ποιήματα έχουν μελοποιηθεί και μπορούν να αξιοποιηθούν και μουσικά στην προγραμματιζόμενη εκδήλωση.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο αυτό επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν την εικόνα της Ελλάδας (ως φυσικού τοπίου, αλλά και ως τόπου με συγκεκριμένο ιστορικό παρελθόν) και των ανθρώπων της, όπως παρουσιάζεται από τον Γ. Ρίτσο.
- να συνειδητοποιήσουν ότι οι αναπαραστάσεις ενός τόπου έχουν στοιχεία διαχρονικότητας, αλλά προσλαμβάνουν και συγκεκριμένη φόρτιση, ανάλογα με τις ιστορικές συγκυρίες, τόσο κατά την εποχή της δημιουργίας όσο και της πρόσληψης μιας ποιητικής συλλογής.
- να αντιληφθούν την αξία της ελευθερίας για κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο και τη συνάφειά της με το αίτημα για αξιοπρεπή διαβίωση και καταξίωση της ανθρώπινης ύπαρξης.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με το σενάριο αυτό επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να έρθουν σε επαφή με έναν από τους κύριους εκπροσώπους της νεότερης ποίησής μας.
- συνεξετάζοντας ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου και ομοτέχνων του, να αντιληφθούν τον διάλογο των κειμένων μεταξύ τους αλλά και ενδεχόμενες κοινές αναζητήσεις του ποιητή με τους δύο χαρακτηριστικότερους εκπροσώπους της λεγόμενης γενιάς του Τριάντα στο ζήτημα της ελληνικότητας.
- να αντιληφθούν την έννοια της ποιητικής συλλογής.

- να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του ιαμβικού δεκαπεντασύλλαβου, του στίχου που, κατά τον [Σεφέρη](#), «βρίσκεται στο βαθύτερο κυμάτισμα της λαλιάς μας».
- να έρθουν σε επαφή με τους βασικούς αφηγηματικούς τρόπους (αφήγηση, περιγραφή, διάλογο, σχόλιο).
- να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργία του τίτλου ως παρακειμενικού στοιχείου.
- να εξοικειωθούν με τη χρήση σχημάτων λόγου, όπως η παρήχηση, η μεταφορά, η παρομοίωση, η προσωποποίηση και να αντιληφθούν ότι τα σχήματα αυτά εκπληρώνουν συγκεκριμένους στόχους του ποιητή.
- να προβληματιστούν για την πρακτική να μελοποιούνται ποιήματα και τους στόχους που αυτή εξυπηρετεί.

Γραμματισμοί

Με το σενάριο αυτό επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να ανιχνεύουν θέματα ή μοτίβα σε ομόθεμα ποιήματα και να συγκρίνουν τον τρόπο προσέγγισής τους από διαφορετικούς ποιητές ή τον ίδιο ποιητή σε διαφορετικές συλλογές.
- να εντοπίζουν τους αφηγηματικούς τρόπους σε ένα (αφηγηματικό) ποίημα.
- να εξοικειωθούν με τη χρήση των εργαλείων του Web 2.0 ως πεδίου γόνιμης συνεργασίας, όπου θα διατυπώνουν τεκμηριωμένες απόψεις για τις αναγνωστικές τους προτιμήσεις.
- να επιχειρήσουν να γράψουν ατομικά ή σε συνεργασία με τους συμμαθητές τους δικά τους λιανοτράγουδα.
- να συνδημιουργήσουν μια γιορτή για τον ποιητή (με συγγραφή κειμένων για αυτή, δημιουργία προβολής παρουσίασης ή βίντεο, αφίσας, προγράμματος).

Διδακτικές πρακτικές

Με την από κοινού επεξεργασία ενός ευρύτερου ποιητικού έργου οι μαθητές συνεργάζονται, ώστε να ξεπεράσουν τυχόν ερμηνευτικές δυσκολίες. Επίσης, μέσω της κοινότητας αναγνωστών που δημιουργείται, οι μαθητές επικοινωνούν μεταξύ τους, μοιράζονται ιδέες και απόψεις, εκφράζουν κρίσεις και προτιμήσεις για ποιητικές επιλογές και πρακτικές και συνδιαμορφώνουν το υλικό για τη γιορτή. Τέλος, οι μαθητές αξιοποιούν το προτεινόμενο υλικό, αλλά και δημιουργούν ή προτείνουν δικό τους για τη γιορτή που προγραμματίζεται.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Με την ευκαιρία της μετονομασίας του σχολείου μας σε 4^ο Γυμνάσιο Σπάρτης «Γιάννης Ρίτσος», προγραμματίζουμε μια εκδήλωση προς τιμήν του ποιητή της *Ρωμιοσύνης*. Προτείνεται, λοιπόν, εδώ ένα σενάριο διδασκαλίας, το τελικό προϊόν του οποίου θα είναι η διοργάνωση της εκδήλωσης αυτής.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η ενότητα «Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση» αποτελεί τη δεύτερη από τις τρεις προτεινόμενες ενότητες του [Νέου Πιλοτικού Προγράμματος Σπουδών](#) (ΝΠΣ) για τη Λογοτεχνία Β΄ Γυμνασίου. Η συγκεκριμένη ενότητα μπορεί να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να διερευνήσουν την προσωπική τους σχέση με τον τόπο μας και την ιστορία του, τις αναπαραστάσεις του και τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για αυτόν, με όχημα αποκλειστικά τον ποιητικό λόγο.

Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

Ένας από τους σκοπούς του ΝΠΣ είναι η δημιουργία κοινοτήτων αναγνωστών. Για την επίτευξή του κρίνεται ενδεδειγμένη η χρήση των δυνατοτήτων του Web 2.0 για ασύγχρονη επικοινωνία ανάμεσα στις ομάδες (Wiki). Επίσης, αξιοποιούνται το

λογισμικό Wordle, τα λογισμικά προβολής παρουσιάσεων και επεξεργασίας κειμένου, λογισμικό δημιουργίας βίντεο (π.χ. Windows Movie Maker), ενώ οι μαθητές αντλούν υλικό από ιστοσελίδες και από το YouTube.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Γιάννης Ρίτσος, *Δεκαοχτώ Λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*. Αθήνα: Κέδρος, 1987 [1973].

Γιάννης Ρίτσος, «Ρωμιόςυνη». Στο *Ποιήματα 1930-1960*, Β', 59-72. Αθήνα: Κέδρος, 2000. (βλ. το ποίημα στο [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#), όπου και απαγγελία του ποιητή)

Οδυσσέας Ελύτης, «Ο ήλιος»¹. Στο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου*, 7. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2000.

Οδυσσέας Ελύτης, [«Το τρελοβάπορο»](#) από τη συλλογή *Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας* (1971). Στο *Ποίηση*, 247. Αθήνα: Ίκαρος, 2002.

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α' Γυμνασίου

Δημοτικό τραγούδι, [«Ένας αϊτός περήφανος»](#)

Γιάννης Ρίτσος, [«Τζιτζίκια στήσαν τον χορό»](#)

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου

Οδυσσέας Ελύτης, [«Το Άξιον Εστί»](#)

¹ Πρόκειται για απόσπασμα («Ε σεις στεριές και θάλασσες... κουκουρίκου τους») από τη συλλογή *Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας* (1971). Στο *Οδυσσέας Ελύτης. Ποίηση*, 237. Αθήνα: Ίκαρος, 2002.

Γιάννης Ρίτσος, [«Αρχαίο θέατρο»](#)

Γιώργος Σεφέρης, [«Με τον τρόπο του Γ.Σ.»](#)

ΚΝΑ Α' Λυκείου

Δημοτικό τραγούδι, [«Της νύχτας οι αρματολοί»](#)

ΚΝΑ Β' Λυκείου

Γιάννης Ρίτσος, [«Ρωμιοσύνη»](#)

Γιάννης Ρίτσος, [«Ο τόπος μας»](#)

Υποστηρικτικό υλικό

Αναγνώσεις

Γιάννης Ρίτσος, «Η Ρωμιοσύνη» [ανάγνωση από τον ποιητή αποσπάσματος από το ποίημα I (πηγή: [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#))

Ο Γιάννης Ρίτσος διαβάζει τη Ρωμιοσύνη, 1999 [1974], Lyra (επανακυκλοφόρησε στη σειρά «Οι Έλληνες ποιητές διαβάζουν έργα τους», με τίτλο: *Ο Ρίτσος διαβάζει Ρίτσο. Ρωμιοσύνη*, Lyra, χ.χ.)

Τραγούδια

*Τα 18 λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*², μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, ποίηση: Γιάννης Ρίτσος, ερμηνεία: Γιώργος Νταλάρας, Άννα Βίτση, 2003 [1974] Minos-EMI.

Ρωμιοσύνη, μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, ποίηση: Γιάννης Ρίτσος, ερμηνεύει: Γρηγόρης Μπιθικώτσης, 2004 [1966] Minos-EMI.

² Πληροφορίες για το έργο και τις υπόλοιπες εκδόσεις του βλ.

http://el.wikipedia.org/wiki/18_%CE%9B%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%84%CF%81%CE%AC%CE%B3%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%A0%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%AE%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82 [18-11-2012].

Ταινία

[Τα τραγούδια της φωτιάς](#)³, Νίκος Κούνδουρος, 1975.

Ιστοσελίδες

[Γιάννης Ρίτσος. 1909-1990](#) [18-11-2012] (Αφιέρωμα *Επτά Ημέρες*, εφημ. *Η Καθημερινή*, 12-11-2000).

4^ο Γυμνάσιο Σπάρτης «Γιάννης Ρίτσος»: [Η ιστοσελίδα του σχολείου για τον Γιάννη Ρίτσο](#) [18-11-2012].

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α' φάση: Πριν την ανάγνωση (1 ώρα)

Κατά την πρώτη διδακτική ώρα χωρίζονται οι μαθητές σε ομάδες. Σε αυτήν τη φάση της σχολικής χρονιάς, αξιοποιώντας τις εμπειρίες μας από το πρώτο τρίμηνο, είναι δυνατό να αφήσουμε τους μαθητές να επιλέξουν στη φάση αυτή τα μέλη της ομάδας τους, παρεμβαίνοντας διακριτικά, όπου το κρίνουμε σκόπιμο, ώστε να αποφύγουμε τις μεγάλες διαφοροποιήσεις επίδοσης ή τις προσπάθειες απόρριψης ή περιθωριοποίησης κάποιων μαθητών.

Στη συνέχεια, οι μαθητές παρακολουθούν στο YouTube το [εισαγωγικό βίντεο που προβλήθηκε κατά την έναρξη των Ολυμπιακών αγώνων του 2004](#) (διάρκεια: 2.44'). Κατόπιν, συζητούν και επεξεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας το [Φύλλο εργασίας 1](#) (κάθε ομάδα επεξεργάζεται ένα Φύλλο εργασίας, το οποίο έχει βέβαια διανεμηθεί σε όλα τα μέλη της). Οι ερωτήσεις-εργασίες αυτού του φύλλου είναι κοινές για όλες τις ομάδες. Στο δεύτερο μισό αυτής της ώρας οι ομάδες ανακοινώνουν εκ περιτροπής τις απαντήσεις τους στην ολομέλεια.

³ Βλ. σχετικά:

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%8D%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%AC%CF%82> [18-11-2012]

Στόχος εδώ είναι να ξεκινήσει η συζήτηση για τις εικόνες της Ελλάδας που προβάλλονται ως αντιπροσωπευτικές (ή αναπαράγονται ως στερεότυπα, όπως ενδεχομένως θα διαφανεί μέχρι το τέλος της επεξεργασίας του σεναρίου αυτού) σε «κείμενα» του συγκεκριμένου είδους. Μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα όχι απλώς η καταγραφή των εικόνων που εμπεριέχονται στο βίντεο, αλλά και ο τρόπος που τις προσλαμβάνουν οι μαθητές και ανταποκρίνονται σε αυτές.

Για το σπίτι ανατίθεται η εξής ατομική εργασία: «Να υποθέσεις ότι στο πλαίσιο μαθητικών ανταλλαγών το σχολείο μας επισκέπτεται μια μακρινή χώρα στο εξωτερικό. Ορίζεσαι ως υπεύθυνος για να εκφωνήσεις έναν λόγο, ώστε να παρουσιάσεις τη χώρα μας και την ιστορία της στην εναρκτήρια συνάντηση γνωριμίας με τους μαθητές του συγκεκριμένου σχολείου. Να γράψεις ένα κείμενο αντιπροσωπευτικό για τη χώρα μας και τους ανθρώπους της.»

Με την εργασία αυτή οι μαθητές αξιοποιούν, περισσότερο ή λιγότερο κριτικά, ό,τι συζητήθηκε ή παρουσιάστηκε την προηγούμενη ώρα στην τάξη. Αυτό θα αποτελέσει και το κύριο κριτήριο της αξιολόγησης αυτής της εργασίας. Επιπλέον, μας ενδιαφέρει να ανιχνεύσουμε σε αυτό το αρχικό στάδιο τις δικές τους αναπαραστάσεις για την Ελλάδα και τον πολιτισμό της.

Β' φάση: Κατά την ανάγνωση (8 διδακτικές ώρες)

1^ο δίωρο

Η φάση αυτή ξεκινά με μελέτη της ποιητικής συλλογής του Γιάννη Ρίτσου *Τα δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας* μέσα στην τάξη. Πριν από την ανάγνωση των ποιημάτων, επιδεικνύεται στους μαθητές το σχετικό βιβλίο (ή, αν δεν υπάρχει διαθέσιμο αντίτυπο, προβάλλεται στον διαδραστικό πίνακα ένα σύντομο PowerPoint με φωτογραφίες του εξώφυλλου, των σελίδων περιεχομένων, των ποιημάτων, των χειρογράφων του ποιητή και του κολοφώνα). Οι μαθητές αρχίζουν και αντιλαμβάνονται ότι τα ποιήματα που θα μελετήσουμε αποτελούν τμήματα ενός συνόλου, μιας συλλογής. Τους ζητούμε, λοιπόν, κατά τη διαδικασία της ανάγνωσης

να διαπιστώσουν αν υπάρχει νοηματική σχέση μεταξύ τους, ενημερώνοντάς τους ότι την οριστική απάντηση θα τη δώσουν σε επόμενο μάθημα.

Στη συνέχεια, οι μαθητές καλούνται να εικάσουν γιατί η πατρίδα χαρακτηρίζεται στον τίτλο της συλλογής ως «πικρή». Σε κάποια στιγμή, ανάλογα με τις εικασίες των μαθητών, ο διδάσκων αναφέρει το έτος (καλύτερα: τα έτη) συγγραφής της συλλογής, διαβάζοντας το σχετικό σχόλιο του ποιητή (Προκοπάκη 2000: 451). Δεν κρίνεται ακόμη σκόπιμη η εξήγηση του όρου «λιανοτράγουδα»⁴, εκτός από μια σύντομη αναφορά για τη μετρική τους.

Στη συνέχεια περνούμε στην ανάγνωση όλων των ποιημάτων μέσα στην τάξη. Μετά την ανάγνωση των ποιημάτων και μέχρι τα μέσα περίπου της επόμενης διδακτικής ώρας, οι ομάδες επεξεργάζονται το [Φύλλο εργασίας 2](#) και συμπληρώνουν τον σχετικό πίνακα (με ερωτήσεις διαφορετικές για την καθεμιά από αυτές). Σημειώνεται ότι όλες οι εργασίες είναι καταγεγραμμένες σε ένα Φύλλο εργασίας, ώστε να εξασφαλίζεται η γενική τους εποπτεία από όλους τους μαθητές, αλλά και να μπορούν, όταν θα πάνε στο σπίτι, να παρεμβαίνουν με σχόλιά τους από τον προσωπικό τους υπολογιστή στο Wiki, ανεξάρτητα από τα ζητήματα που είχαν επεξεργαστεί στο πλαίσιο της ομάδας τους σε αυτήν τη φάση της εργασίας.

Στόχος σε αυτήν τη φάση της εργασίας είναι υπό την καθοδήγηση του [Φύλλου εργασίας 2](#) (και του διδάσκοντος, που επιβλέπει και παρεμβαίνει, όποτε του ζητηθεί) να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με τα κύρια θέματα της ποιητικής συλλογής, που αποτελούν συγκεκριμένες αναπαραστάσεις του ελληνικού τοπίου και της Ρωμιοσύνης, στη συγκεκριμένη μάλιστα τραγική συγκυρία του χρόνου συγγραφής της συγκεκριμένης συλλογής. Καλό είναι κάθε ομάδα να είναι εφοδιασμένη με έναν φορητό υπολογιστή, ώστε να καταγραφούν αμέσως τα πορίσματά της (και να μην επιβαρυνθεί έτσι ο γραμματέας της με πρόσθετη εργασία για το σπίτι).

⁴ Ίσως θα μπορούσαμε να προβάλουμε στον διαδραστικό πίνακα το λήμμα για τα [λιανοτράγουδα](#) [18-11-2012]

Στο δεύτερο μισό της δεύτερης ώρας αυτού του δίωρου, οι ομάδες ανακοινώνουν τα πρώτα τους πορίσματα στην ολομέλεια. Στο τέλος του μαθήματος, ανατίθεται σε κάθε ομάδα να αναρτήσει (μέσω του γραμματέα της) στο Wiki τον πίνακα, όπως τον επεξεργάστηκαν τα μέλη της στην τάξη. Επίσης, καλούνται οι μαθητές να ξαναδιαβάσουν την ποιητική συλλογή στο σπίτι τους και στη συνέχεια να επισκεφθούν τους πίνακες όλων των ομάδων, ώστε να μελετήσουν το προϊόν της συνεργασίας των συμμαθητών τους μέσα στην τάξη και να αναρτήσουν τυχόν προσθήκες ή τα σχόλιά τους. Αξιολογούμε θετικά τη συμμετοχή του καθενός στη συζήτηση που έχει ξεκινήσει μέσα στο Wiki και τυχόν συμβολή του στη συμπλήρωση των πινάκων, όχι μόνο της δικής του αλλά και των άλλων ομάδων. Τέλος, ενημερώνουμε τους μαθητές ότι στην [ιστοσελίδα του σχολείου](#) μας έχουν αναρτηθεί αποσπάσματα από βιβλία που αναφέρονται στις συνθήκες δημιουργίας της ποιητικής συλλογής που εξετάζουμε. (Κακλαμανάκη 1999: 72, Κώττη 1996: 158-9). Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι η ιστοσελίδα του σχολείου μπορεί να προσφέρει αξιόπιστο υλικό για συμπλήρωση όσων εξετάζονται στην τάξη.

Σε περίπτωση που κάποιοι μαθητές δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο από το σπίτι τους, τους ζητάμε να συμπληρώσουν στο τετράδιό τους έναν πίνακα με τα θέματα κάποιας άλλης ομάδας από αυτή στην οποία συμμετείχαν και να τον διαθέσουν στο επόμενο μάθημα στα μέλη της ομάδας αυτής, για να συμπληρώσουν την εργασία τους. Έτσι και οι μαθητές που δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο συμμετέχουν στην εκπόνηση της έρευνας και στη συζήτηση που έχει ανοίξει (χωρίς να αισθάνονται ότι μειονεκτούν).

2^ο δίωρο

Έχοντας πλέον αρκετά καλή γνώση του περιεχομένου της συλλογής, οι ομάδες καλούνται να μελετήσουν διεξοδικότερα τα ποιήματα. Η σύνθεση των ομάδων αλλάζει, ακολουθώντας τη «μέθοδο των ειδικών». Ένα από τα μέλη καθεμιάς από τις προηγούμενες ομάδες ενσωματώνεται σε μια καινούρια ομάδα. Έτσι, σε καθεμιά από

τις καινούριες ομάδες θα υπάρχει ένα από τα μέλη της ομάδας Α του προηγούμενου δίωρου (που έχει μελετήσει ενδελεχώς το ζήτημα του ελληνικού τοπίου), ένα από τα μέλη της ομάδας Β (που έχει μελετήσει τα ζητήματα των καθημερινών ανθρώπων και της θρησκευτικής πίστης) κ.ο.κ.

Τα ερωτήματα του [Φύλλου εργασίας 3](#) αποσκοπούν καταρχάς στην απόκτηση γνώσεων για τη λογοτεχνία και στην καλλιέργεια αντίστοιχων γραμματισμών. Στόχος είναι να ξεκινήσει μέσα στις ομάδες διάλογος για τη χρήση, την αισθητική αξία και τη λειτουργία κάποιων σχημάτων λόγου και να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται οι μαθητές τους τρόπους με τους οποίους εκμεταλλεύεται ένας λογοτέχνης την ποιητική λειτουργία της γλώσσας, ώστε να επι-κοινωνήσει τις ιδέες ή τα συναισθήματά του με τους αναγνώστες του. Οι μαθητές επεξεργάζονται για μισή ώρα περίπου τα κοινά θέματα εκτός από το έκτο και στη συνέχεια ανακοινώνουν τα πορίσματά τους στην τάξη. Σημαντικό για την κατανόηση του χαρακτήρα και των στόχων όλης της συλλογής είναι το πέμπτο ερώτημα. Οι μαθητές τοποθετούν το ποίημα και το ερμηνεύουν μέσα στα ιστορικά του συμφραζόμενα (δικτατορία).

Για το τελευταίο εικοσάλεπτο της δεύτερης ώρας αυτού του δίωρου ανοίγουμε τη συζήτηση για τη στιχουργική των λιανοτράγουδων και για τον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο. Το έκτο ερώτημα του [Φύλλου εργασίας 3](#) θα απαντηθεί μόνο εφόσον επαρκέσει ο χρόνος για να προηγηθεί σχετική συζήτηση. Στην περίπτωση αυτή, οι μαθητές θα έχουν ως (πρώτη) γραπτή εργασία για το σπίτι τη μετρική ανάλυση (και ρυθμική ανάγνωση) ενός από τα ποιήματα της ομάδας τους. Σε αντίθετη περίπτωση, η σχετική συζήτηση θα μετατοπιστεί στην αρχή της επόμενης διδακτικής ώρας και η δραστηριότητα για τη συγγραφή του λιανοτράγουδου στο μεθεπόμενο μάθημα ή στην τρίτη φάση (μετά την ανάγνωση).

Είναι αυτονόητο ότι γενικότερα, σε περίπτωση που δεν επαρκεί ο χρόνος για τη μελέτη όλων των ερωτημάτων στην τάξη, οι μαθητές καλούνται να συνεχίσουν τη σχετική συζήτηση στο σπίτι (μέσω Wiki).

Επιπλέον, οι μαθητές, ως εργασία στο σπίτι, γράφουν στο Wiki την απάντηση στο ερώτημα: «Ποιο από τα λιανοτράγουδα μου άρεσε και γιατί;». Αξιολογούμε στο σημείο αυτό τον βαθμό ανταπόκρισης του καθενός στη συζήτηση που προηγήθηκε, την επιχειρηματολογία του σχετικά με την επιλογή του, τη διάθεσή του να συζητήσει τις απόψεις των συμμαθητών του κλπ.

Τέλος, ενημερώνουμε τους μαθητές ότι στην [ιστοσελίδα του σχολείου](#) έχουν αναρτηθεί αποσπάσματα όπου εξηγείται η επιλογή του Ρίτσου να χρησιμοποιήσει τον δεκαπεντασύλλαβο (Πρεβελάκης 1992: 377, Βελουδής 1977: 21, Spanos 1975: 80-81, Διαλησμάς, 1984: 40).

3ο δίωρο

Καταρχάς, γίνεται δεκάλεπτη συζήτηση για το τι είναι μια ποιητική συλλογή. Οι μαθητές συγκρίνουν τα μεμονωμένα ποιήματα που έχουν μέχρι τώρα μελετήσει με ένα συνθετικό έργο και διατυπώνουν τις πρώτες τους παρατηρήσεις για την ύπαρξη ή μη ενός γενικού σχεδίου που ακολουθεί ο ποιητής ή κάποιων ιδεών που συνέχουν τη συλλογή. Με καθοδηγούμενο διάλογο οι μαθητές καλούνται να εκφράσουν τις απόψεις τους. Δίνεται, έτσι, η ευκαιρία να αξιολογήσουμε την ατομική προφορική επίδοση κάποιων μαθητών.

Στη συνέχεια μοιράζεται στους μαθητές το [Φύλλο εργασίας 4](#), με τα εκδοτικά στοιχεία και τις εκδόσεις/ανατυπώσεις της συλλογής (και τον αριθμό αντιτύπων καθεμιάς) και οι ομάδες συζητούν για την πρόσληψή της κατά τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης, προσπαθώντας να ερμηνεύσουν την απήχηση της.

Κατόπιν, οι ομάδες επανέρχονται στην αρχική τους σύνθεση (όπως ήταν κατά το πρώτο δίωρο της δεύτερης φάσης) και εκπονούν μέσα στην τάξη τις εξής εργασίες:

1. Ποιες εικόνες της Ελλάδας και της ιστορικής της διαδρομής παρουσιάζει ο Ρίτσος στη συλλογή *Τα δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*; Να καταγράψετε τις έως τώρα παρατηρήσεις σας, για να συντάξετε την πρώτη μορφή του κειμένου που θα εκφωνηθεί στη γιορτή που θα διοργανώσουμε προς τιμή του Γιάννη

Ρίτσου στο σχολείο μας με τίτλο «Όψεις της Ρωμιοσύνης στο έργο του Γιάννη Ρίτσου».

2. Γράφουμε το δικό μας λιανοτράγουδο. Προσπαθούμε να σχετίζεται με το πνεύμα των υπόλοιπων, να συνομιλεί μαζί τους, να γίνει το «ξαδελφάκι» τους ή το δέκατο ένατο «αδελφάκι» τους⁵.

Η εργασία 1 μπορεί να εκπονηθεί και ατομικά, εφόσον θεωρούμε ότι θα μας βοηθήσει στην ατομική αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών. Ωστόσο, προτείνεται η εκπόνηση της από μικρές ομάδες, ώστε να διατηρηθεί η έννοια της συνεργασίας και στη φάση αυτή.

Η δεύτερη από τις εργασίες απαιτεί ειδικότερες δεξιότητες. Για αυτόν τον λόγο αφήνουμε τους μαθητές να επιλέξουν τον τρόπο με τον οποίον θα εργασθούν. Έτσι, μπορεί να χωριστεί κάθε πενταμελής ομάδα σε υποομάδες⁶. Προσομοιώνουμε κατ' αυτόν τον τρόπο και τις συνθήκες δημιουργίας ενός δημοτικού τραγουδιού: μπορεί το ποίημα να ξεκινήσει από έναν, που έχει μεγαλύτερη έφεση στη στιχουργία, και οι υπόλοιποι να διορθώσουν ή να συμπληρώσουν. Παράλληλα, εξετάζοντας το περιεχόμενο των λιανοτράγουδων που θα συγγράψουν τα παιδιά, θα μας δοθεί ενδεχομένως η ευκαιρία να διαπιστώσουμε αν οι μαθητές έχουν αντιληφθεί τις συνθήκες μέσα στις οποίες γεννήθηκε η συλλογή του Ρίτσου και μπορούν να μεταφερθούν στην εποχή που γέννησε τα ποιήματα αυτά ή, έστω, να μεταφέρουν δικές τους αναπαραστάσεις (ή εμπειρίες) στα λιανοτράγουδα που θα γράψουν οι ίδιοι.

Η γιορτή μας έχει αρχίσει να υλοποιείται. Από τη μελέτη του ποιήματος περνάμε στην παραγωγή του πρώτου υλικού για την εκδήλωση. Ευχής έργο θα ήταν κάποιο από τα λιανοτράγουδα να μελοποιηθεί από τα παιδιά και να ακουστεί σε αυτή.

⁵ Η εργασία αυτή θα ανατεθεί μόνο εφόσον έχει προηγηθεί η σχετική συζήτηση (βλ. παραπάνω, στο 2ο δίωρο).

⁶ Ανάλογα με την πρόθεση ή τις δυνατότητες των μαθητών να εργαστούν ατομικά (1+2+2) ή ομαδικά (2+3).

Ως εργασία για το σπίτι ανατίθεται στους μαθητές να μελετήσουν τα παρακάτω ποιήματα, που διαλέγονται με τα «18 λιανοτράγουδα» ή δίνουν όψεις του ελληνικού τοπίου και των ανθρώπων του.

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α' Γυμνασίου: Δημοτικό τραγούδι, [«Ένας αϊτός περήφανος»](#) | Γιάννης Ρίτσος, [«Τζιτζίκια στήσαν τον χορό»](#)

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου: Οδυσσέας Ελύτης, [«Το Άξιον Εστί»](#) | Γιάννης Ρίτσος, [«Αρχαίο θέατρο»](#) | Γιώργος Σεφέρης, [«Με τον τρόπο του Γ.Σ.»](#)

ΚΝΑ Α' Λυκείου: Δημοτικό τραγούδι, [«Της νύχτας οι αρματολοί»](#)

ΚΝΑ Β' Λυκείου: Γιάννης Ρίτσος, [«Ρωμιοσύνη»](#) | Γιάννης Ρίτσος, [«Ο τόπος μας»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων: Οδυσσέας Ελύτης, «Ο ήλιος» | Οδυσσέας Ελύτης, «Το τρελοβάπορο» | Γιάννης Ρίτσος, «Ρωμιοσύνη» (βλ. το ποίημα στο [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#), όπου και απαγγελία του ποιητή)

Οι μαθητές μοιράζονται μεταξύ τους τα ποιήματα (σε μια πενταμελή ομάδα αντιστοιχούν στο κάθε μέλος από δύο ποιήματα) και αναλαμβάνουν να τα μελετήσουν στο σπίτι και να βρουν κοινά θέματα και μοτίβα ή οτιδήποτε σε επίπεδο ύφους μπορεί να διαλέγεται και να συνομιλεί με τα ποιήματα της συλλογής που μελετήσαμε. Παράλληλα, τους ενημερώνουμε ότι στην [ιστοσελίδα του σχολείου](#) μας έχουμε αναρτήσει αποσπάσματα μελέτης για τον τρόπο που βλέπει τη Ρωμιοσύνη ο ποιητής μας (Spanos 1975: 79-81).

Τους επισημαίνουμε, τέλος, ότι θα πρέπει να αρχίσουν να αναρτούν στο Wiki τις πρώτες εκτιμήσεις τους σχετικά με τα παραπάνω θέματα, αλλά και να τις προσκομίσουν και να τις θέσουν στη διάθεση της ομάδας τους στο επόμενο μάθημα στην τάξη.

Στόχος μας δεν είναι, φυσικά, μια εξαντλητική μελέτη των ποιημάτων αυτών (άλλωστε, πολλά από αυτά είναι ιδιαίτερα απαιτητικά και δύσβατα). Μας ενδιαφέρει εδώ ότι οι μαθητές «πολιορκούν» τα θέματα που εξετάζουμε από πολλές πλευρές, διαπιστώνουν ότι επανέρχονται στην ποίηση του Ρίτσου, αλλά και άλλων σύγχρονών του ποιητών και, κυρίως, γονιμοποιούν τη σκέψη και οξύνουν την ευαισθησία τους, διαβάζοντας ποίηση.

4ο δώρο

Κατά το πρώτο εικοσάλεπτο διαβάζονται οι αντιπροσωπευτικότερες εργασίες που εκπονήθηκαν κατά το προηγούμενο δώρο μέσα στην τάξη. Αξιολογούνται και επιλέγονται οι καλύτερες από την ολομέλεια. Στη συνέχεια οι ομάδες συνεδριάζουν για είκοσι περίπου λεπτά και κατόπιν ανακοινώνουν τα πορίσματά τους σε σχέση με το υλικό που συγκεντρώθηκε από τη μελέτη των ποιημάτων στο σπίτι τους. Κάνουν συγκρίσεις ανάμεσα σε ομόθεμα ποιήματα, τεκμηριώνουν τις θέσεις τους με στίχους από αυτά και συζητούν σύντομα α. για το ζήτημα της **ελληνικότητας** στην ποίηση του Ρίτσου και των ομότεχμών του της γενιάς του '30, αλλά και β. τα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού (πέρα από τα θέματα που μπορούν να θεωρηθούν κοινά ανάμεσα στα κλέφτικα τραγούδια και στα ποιήματά μας). Επιπλέον, ζητούμε από τους μαθητές να αποφασίσουν αν θα αξιοποιήσουμε κάποια από τα ποιήματα των άλλων ποιητών που μελετήθηκαν σε ειδική ενότητα της γιορτής μας ή αν θα περιοριστούμε στα ποιήματα του Ρίτσου. Παράλληλα, αξιολογούμε τη συνεισφορά κάθε ομάδας (αλλά και κάθε μαθητή) στο σημείο αυτό της εργασίας.

Κατά το τελευταίο εικοσάλεπτο της δεύτερης ώρας οι μαθητές ακούνε μελοποιημένα τα τραγούδια της ποιητικής μας συλλογής από τον Μίκη Θεοδωράκη. Μέχρι τώρα αφήσαμε τον ποιητικό λόγο να μιλήσει αυτούσιος, χωρίς την καταλυτική επενέργεια της μουσικής. Από εδώ και πέρα μας ενδιαφέρει να συνεξετάσουμε με τους μαθητές αν η μουσική μπορεί να απογειώσει ακόμη περισσότερο τα ποιήματα (ή ακόμη και να τα βλάψει). Ακούγονται ένα ή δύο από τα *λιανοτραγούδα* (κατ' επιλογή

μας) και αρχίζει συζήτηση για τα συναισθήματα που τους γεννήθηκαν. Τους ρωτάμε αν κρίνουν επιτυχημένη τη μελοποίηση, αν μετά την ακρόασή της, κατανόησαν καλύτερα τα μηνύματα καθενός ή βίωσαν εντονότερα κάποια συναισθήματα. Επιπλέον, αναρωτιούνται για τη σκοπιμότητα και τα αποτελέσματα της επιλογής να μελοποιηθούν τα ποιήματα αυτά τη συγκεκριμένη εποχή και αν μπορούν να «λειτουργήσουν» στις μέρες μας.

Εναλλακτικά, αντί για την απλή ακρόαση των τραγουδιών, προβάλλεται τμήμα από την ταινία του Νίκου Κούνδουρου *Τα τραγούδια της φωτιάς*, όπου υπάρχουν αποσπάσματα από συναυλία του Μίκη Θεοδωράκη το 1974, αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας. Ο λαός μετά την επτάχρονη δικτατορία ξεσπά σε μια συναυλία γεμάτη αγωνιστικό παλμό. Στην ταινία ακούγονται τα ποιήματα-τραγούδια «Μνημόσυνο» (1.12.54-1.14.56), «Συλλείτουργο» (1.14.57-1.17.14), «Το νερό» (1.17.14-1.18.24), «Εδώ το φως» (1.18.57-1.21.05) και «Τη Ρωμοσύνη μην την κλαις» (1.21.06-1.23.08) από τα *Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*. Μπορεί, λοιπόν, στο σημείο αυτό να τους ζητηθεί να συγκρίνουν τις εντυπώσεις τους από την ακρόαση ενός από αυτά τα τραγούδια από cd και από την παρακολούθηση της ζωντανής του εκτέλεσης σε εκείνη τη συναυλία, με στόχο να προβληματιστούν για τη δύναμη της εικόνας.

Η συζήτηση προετοιμάζει τα παιδιά για την εργασία τους στο σπίτι: Οι μαθητές ακούν όλα τα τραγούδια του δίσκου στο YouTube (πάλι από τρία τέσσερα ο καθένας –γίνεται καταμερισμός της εργασίας στο πλαίσιο των ομάδων). Ανοίγει στο Wiki η συζήτηση σχετικά με τα τραγούδια της συλλογής που θα επιλεγούν για να ακουστούν στη γιορτή μας και τους λόγους της επιλογής τους. Μας ενδιαφέρουν τα κριτήρια που θα τεθούν (πέρα από το αν είναι γνωστά ή τους εντυπωσιάζουν). Παράλληλα, οι μαθητές καλούνται να ακούσουν την [απαγγελία της Ρωμοσύνης](#) από τον ίδιο τον Ρίτσο. Τους ζητούμε να επιλέξουν το απόσπασμα από το ποίημα αυτό που θα ακουστεί στη γιορτή μας. Κάποιοι αναλαμβάνουν να ακούσουν μελοποιημένα αποσπάσματα της *Ρωμοσύνης* (πάλι από τον Θεοδωράκη) με τον ίδιο πάντα στόχο.

Κάποιοι πάλι καλούνται να επισκεφθούν την [ιστοσελίδα του σχολείου μας](#), για να αντλήσουν υλικό για τον Ρίτσο, που θα αξιοποιηθεί στη γιορτή. Μαθαίνουν έτσι τα παιδιά να ανατρέχουν σε αποθησαυρισμένο υλικό και να το αξιοποιούν. Άλλωστε, και οι δικές τους εργασίες θα αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του σχολείου και θα είναι στη διάθεση των συμμαθητών τους και οποιοδήποτε ενδιαφέρεται να μελετήσει τις εργασίες που έχουν εκπονήσει.

Γ' φάση: Μετά την ανάγνωση (3 ώρες)

Οι μαθητές προχωρούν πλέον στην υλοποίηση των υπόλοιπων εργασιών που είναι απαραίτητες για τη γιορτή μας:

Κατά την πρώτη ώρα της τρίτης φάσης ζωγραφίζουν με υπόκρουση τα τραγούδια του Θεοδωράκη από τον ομώνυμο με τη συλλογή μας δίσκο. Ενημερώνονται ότι τα έργα τους θα εκτεθούν ή θα αξιοποιηθούν στη σύνθεση του τελικού PowerPoint (ή του βίντεο) της εκδήλωσης με τίτλο: «Όψεις της Ρωμοσύνης στο έργο του Γ. Ρίτσου». Φυσικά, δε μας ενδιαφέρει να κρίνουμε την εικαστική αρτιότητα των έργων, αλλά τον βαθμό που οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με την ποιητική συλλογή, εμπνεύστηκαν από αυτήν και μετουσίωσαν τον ποιητικό λόγο σε συναίσθημα ή εντύπωση.

Κατά τη δεύτερη ώρα της τρίτης φάσης οι μαθητές σχεδιάζουν επί χάρτου το PowerPoint (εναλλακτικά βίντεο) της εκδήλωσης, την αφίσα της και το πρόγραμμά της (τα οποία κατά τις επόμενες εβδομάδες θα υλοποιήσουν με χρήση των κατάλληλων λογισμικών στο σπίτι τους). Αποφασίζουν ποιο από το υλικό που οι ίδιοι έχουν δημιουργήσει έως τώρα θα χρησιμοποιήσουν και, χωρισμένοι σε ομάδες, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους πλέον, αναλαμβάνουν να τα υλοποιήσουν μέχρι την ημερομηνία της γιορτής. Χώρος ανάρτησης των ενδιάμεσων μορφών των έργων αυτών θα είναι το Wiki, όπου θα συνεχίζεται η συνεργασία μέχρι την ημέρα της εκδήλωσης.

Κατά την τρίτη ώρα της τρίτης φάσης ανατίθεται ατομική εργασία μέσα στην τάξη με θέμα: «Διάλογος με τα Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας: ένα παιδί του 2012/13 αντικρίζει τη σημερινή Ελλάδα με οδηγό όσα έγραψε τότε ο ποιητής.»

Η εργασία προσφέρεται για αξιολόγηση και ανατροφοδότηση της δουλειάς μας. Τελικά, τι έχει μείνει στα παιδιά από όσα συζητήθηκαν; Κατά πόσο μπορεί να λειτουργήσουν τα ποιήματα αυτά στη σημερινή συγκυρία; Λένε κάτι στα παιδιά, μπορούν οι σημερινοί νέοι να εμπνευστούν από το αγωνιστικό τους πνεύμα ή όχι; Πόσο ζωντανή, παρωχημένη ή γραφική τους φαίνεται η εικόνα της Ελλάδας που δίνεται στα ποιήματα αυτά; Τα παραπάνω υποερωτήματα μπορεί να ανακοινωθούν στα παιδιά, αν μας ζητηθούν διευκρινίσεις. Φυσικά, οι καλύτερες από αυτές τις εργασίες μπορούν να αξιοποιηθούν στην τελική εκδήλωση. Προτείνεται, στην εκδήλωση που θα διοργανωθεί, τα παιδιά να σταθούν απέναντι από τη φωτογραφία του ποιητή (που θα προβάλλεται μέσω του προτζέκτορα) και να αναγνώσουν τα κείμενα με τις σκέψεις και τις ανησυχίες τους.

Το υλικό για την προετοιμασία της εκδήλωσης αλλά και η ίδια η εκδήλωση αναρτάται στην ιστοσελίδα του σχολείου, ώστε να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον, να δώσει ερεθίσματα, να γεννήσει νέες δραστηριότητες.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Το βίντεο που θα παρακολουθήσουμε είχε προβληθεί κατά την τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας (2004). Ας το παρακολουθήσουμε προσεκτικά και στη συνέχεια ας συζητήσουμε στο πλαίσιο της ομάδας μας τα παρακάτω ερωτήματα, για να συμπληρώσουμε το Φύλλο εργασίας 1.

1. Με ποιο σκοπό δημιουργήθηκε η συγκεκριμένη ταινία; Ποιοι ήταν οι αποδέκτες του συγκεκριμένου προϊόντος;
2. Ποιες εικόνες της Ελλάδας πέρασαν μπροστά από τα μάτια μας; Ας τις καταγράψουμε, αφού τις κατατάξουμε σε κατηγορίες (π.χ. εικόνες από τη σύγχρονη καθημερινότητα).
3. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες έδωσε έμφαση ο δημιουργός της ταινίας; Για ποιους λόγους;
4. Αν δημιουργούσατε εσείς μια αντίστοιχη ταινία, τι θα αλλάζατε (τι θα προσθέτατε, τι θα αφαιρούσατε, τι θα τονίζατε;)
5. Ας σχολιάσουμε τον ρόλο της μουσικής στη συγκεκριμένη ταινία.
6. Ας καταγράψουμε στο Wordle.net τα συναισθήματα που γεννήθηκαν στον καθένα μας (χρησιμοποιούμε τρία έως πέντε ουσιαστικά, που να τα αποτυπώνουν).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

ΟΜΑΔΑ Α΄

Ας εστιάσουμε την προσοχή μας στα στοιχεία του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος (τοπίο, χλωρίδα, πανίδα) που εντοπίζουμε στα ποιήματα. Καταγράφουμε τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε στον [Πίνακα 1](#).

ΟΜΑΔΑ Β΄

Ας εστιάσουμε την προσοχή μας στις αναφορές των ποιημάτων στους απλούς καθημερινούς ανθρώπους αυτού του τόπου, καθώς και τη θρησκευτική πίστη και λατρεία τους. Καταγράφουμε τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε στον Πίνακα 1.

ΟΜΑΔΑ Γ΄

Σε ποιες ιστορικές περιόδους από τη διαχρονική πορεία του Ελληνισμού αναφέρεται άμεσα ή έμμεσα ο ποιητής; Πριν απαντήσουμε, ας αναζητήσουμε στοιχεία στο διαδίκτυο, ώστε να ανασυνθέσουμε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γράφτηκε η ποιητική συλλογή που εξετάζουμε. Στη συνέχεια καταγράφουμε τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε στον Πίνακα 1.

ΟΜΑΔΑ Δ΄

Ας εντοπίσουμε τις αναφορές στη Ρωμιοσύνη, την ελευθερία, τον λαό, και στην Ελλάδα που υπάρχουν στα *Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα*. Επίσης, ας εντοπίσουμε σε ποια αντικείμενα με συμβολική σημασία αναφέρεται ο ποιητής. Καταγράφουμε τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε στον Πίνακα 1.

ΟΜΑΔΑ Ε΄

Ας επικεντρώσουμε την προσοχή μας στην ηχητική διάσταση των ποιημάτων που εξετάζουμε (λέξεις που δηλώνουν ήχο κλπ.). Στη συνέχεια καταγράφουμε τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε στον Πίνακα 1.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

1. Σε ποια ποιήματα της συλλογής είναι έντονο το περιγραφικό στοιχείο, πού υπάρχουν αρκετά αφηγηματικά στοιχεία και σε ποια συνοψίζονται ιδέες ή σχόλια του ποιητή;
2. Ας προσέξουμε καλύτερα τον τίτλο κάθε ποιήματος. Ποιοι από τους τίτλους μάς βοηθούν να εστιάσουμε την προσοχή μας στο θέμα του ποιήματος που επιγράφουν; Ποιοι από τους τίτλους φωτίζουν καλύτερα το περιεχόμενο;
3. Υπάρχουν παρηγήσεις σε κάποιους από τους στίχους των ποιημάτων που μελετήσαμε;
4. Ποιο είναι το κυρίαρχο σχήμα λόγου σε καθένα από τα ποιήματα αυτά; Ας απαντήσουμε, λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργία του ή το αισθητικό αποτέλεσμα του. (Φυσικά στο ερώτημα αυτό ενδιαφέρει να καταγραφούν οι απόψεις και οι διαφωνίες σας).
5. Ποια στοιχεία ή ποιήματα της συλλογής μας θα μπορούσαμε να τα χαρακτηρίσουμε αλληγορικά; Πριν απαντήσουμε, ας μην ξεχάσουμε ότι η συλλογή γράφτηκε κατά τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας.
6. Ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος. Ας αναλύσουμε μετρικά ένα από τα ποιήματα της ομάδας μας⁷.

⁷ Πριν απαντήσουμε, ας ανατρέξουμε στην παρακάτω ιστοσελίδα για να διαβάσουμε τα γνωρίσματα αυτού του μέτρου:

<http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/education/european/poetry/dante/19.html>

Τα ποιήματα που θα εξετάσει κάθε ομάδα είναι:

ΟΜΑΔΑ Α:

1, 2, 8 και 15

ΟΜΑΔΑ Β:

5, 6, 9 και 16

ΟΜΑΔΑ Γ:

3, 10, 14 και 17

ΟΜΑΔΑ Δ:

4, 11, 13 και 18

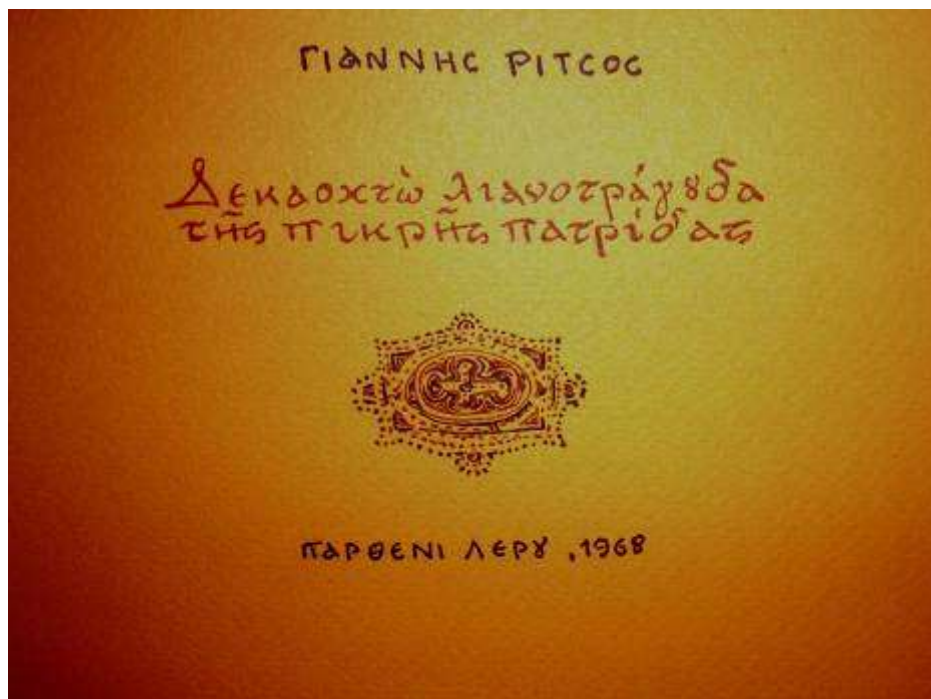
ΟΜΑΔΑ Ε:

1, 7, 12 και 18

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

Η ιστορία ενός βιβλίου και η πορεία του μέσα στον χρόνο

Στοιχεία και περιγραφή της έκδοσης στο: Μακρυνικόλα, Αικ. 1993. *Βιβλιογραφία Γιάννη Ρίτσου 1924-1989*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη).

Γιάννης Ρίτσος, *Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*, κόσμημα του Γιάννη Ρίτσου, Κέδρος, Ιούλιος 1973.

(Διαστάσεις βιβλίου) 11,50 x 17 εκ., σ[ελίδες]. 40 χ[ωρίς] αρ[ίθμηση] + 8 λ[ευκές].

Ραμμένο με κλωστή στο κέντρο. Τα ποιήματα στοιχειοθετημένα στις πρώτες σελίδες του βιβλίου, ακολουθούνται από φωτογραφική αναπαραγωγή του χφ.[=χειρόγραφου]. - Αντίτυπα 3000.

Εκδόσεις /ανατυπώσεις της συλλογής *Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*

ΕΚΔΟΣΗ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ
1η	Ιούλιος 1973	3.000
2 ^η	Σεπτέμβριος 1973	4.000
3 ^η	Δεκέμβριος 1973	4.000
4 ^η	Γενάρης 1974	4.000
5 ^η	Σεπτέμβριος 1974	4.000
6 ^η	Μάιος 1976	3.000
7 ^η	Φεβρουάριος 1978	2.000
8 ^η	Μάρτιος 1980	4.000
9 ^η	Φεβρουάριος 1982	3.000
10 ^η	Μάρτιος 1982	4.000
11 ^η	Ιούνιος 1987	3.000
13 ^η	Ιούνιος 1995	3.000
<p>Από τον Αύγουστο του 1989 κυκλοφορεί ο συγκεντρωτικός τόμος <i>Ποιήματα 1963-1972, τόμος I</i>, όπου εμπεριέχεται η συλλογή μας.</p> <p>Η συλλογή έχει μεταφραστεί στην ιταλική, ισπανική, αγγλική, γαλλική, εβραϊκή, ρωσική, ουκρανική, περσική, τουρκική και γερμανική γλώσσα.</p>		

Ας συζητήσουμε για την απήχηση που είχε η συλλογή στο αναγνωστικό κοινό, λαμβάνοντας υπόψη τον παραπάνω πίνακα.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Ανάλογα με τον χρόνο και τις δυνατότητες της τάξης μπορεί να περιοριστεί ή να αυξηθεί ο αριθμός των παράλληλων ποιημάτων. Επίσης, ο διδάσκων θα επιλέξει ποιους από τους στόχους αναφορικά με τις γνώσεις για τη λογοτεχνία θα έχει τον χρόνο να υλοποιήσει τελικά. Όπως δηλώσαμε και παραπάνω, το σενάριο μπορεί να αξιοποιηθεί για την προετοιμασία μέρους της γιορτής της 25^{ης} Μαρτίου ή της επετείου της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο φιλοδοξεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες μιας συγκεκριμένης σχολικής μονάδας. Πιστεύουμε, ωστόσο, ότι με την κατάλληλη παραμετροποίηση μπορεί να προσφέρει ιδέες για ανάλογες πρωτοβουλίες ή εκδηλώσεις και σε άλλα σχολεία, σε άλλες περιοχές της πατρίδας μας.

Επίσης, το σενάριο προϋποθέτει συγκεκριμένες υποδομές και εξοικείωση διδασκόντων και μαθητών με περιβάλλοντα Web 2.0, γεγονός που μπορεί να προκαλέσει δυσκολίες κατά την υλοποίησή του. Ωστόσο, στον βαθμό που ανταποκρίνεται στις καινούριες αναζητήσεις σχετικά με την πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων στο σχολείο και με τη δημιουργική αξιοποίηση του Web 2.0, ίσως αξίζει να δοκιμαστούν οι δυνατότητες υλοποίησής του.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βελουδής, Γ. (επιμ.). 1977. *Γιάννη Ρίτσου, Επιτομή. Ιστορική Ανθολόγηση του ποιητικού του έργου*. Αθήνα: Κέδρος.

Διαλησμάς, Στ. ⁴1984. *Εισαγωγή στην ποίηση του Ρίτσου*. Αθήνα: Επικαιρότητα.

Η λέξη 182 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2004). Αφιέρωμα στον Γιάννη Ρίτσο.

Κακλαμανάκη, Ρ. 1999. *Γιάννης Ρίτσος. Η ζωή και το έργο του*. Αθήνα: Πατάκης.

Κώττη, Α. 1996. *Γιάννης Ρίτσος. Ένα σχέδιασμα βιογραφίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακρυνικόλα, Αικ. 1993. *Βιβλιογραφία Γιάννη Ρίτσου 1924-1989*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη).

Πρεβελάκης, Π. [1980] 1992. *Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος. Συνολική Θεώρηση του έργου του*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».

Προκοπάκη, Χρ. 2000. *Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου*. Αθήνα: Κέδρος.

Spanos, W. 1975. Το ύφος ως ιστορική μνήμη στη «Ρωμιοσύνη» του Γιάννη Ρίτσου, μτφρ. Ρ. Κακλαμανάκη. Στο *Γιάννης Ρίτσος. Μελέτες για το έργο του*, 75-102. Αθήνα: Διογένης.

Φρυδάκη, Ευ. 2009. *Η διδασκαλία στην τομή της νεωτερικής και μετανεωτερικής σκέψης*. Αθήνα: Κριτική.